

MIGRÁCIA HUDOBNÝCH PRAMEŇOV AKO ZDROJ POZNANIA HUDOBNEJ MINULOSTI SPIŠA

JANKA PETŐCZOVÁ

PhDr. Janka Petőczová, CSc.; Ústav hudobnej vedy SAV, v. v. i., Dúbravská cesta 9, 841 04 Bratislava 4; e-mail: janka.petoczova@savba.sk

ORCID: 0000-0002-4564-1552

ABSTRACT

The sociological term migration is used in historical musicology to express the notion of transfer of music, in connection with its social origins and functions, accompanying people through their lives and migrating with them. Music migration stems from the voluntary or forced relocation of musicians (exile) or the search for new job opportunities. Musicological research addresses the most common related issues linked to the dissemination of manuscripts and early prints from musical hubs to the periphery, including via a comparison of the respective musical repertoires. The aim of the study is to characterize those music sources preserved in the Spiš/Zips region which document music migration in the Central European context in the 16th and 17th centuries. The study also focuses on the migration of musicians to neighbouring regions (Šariš, Gemer, Malohont) and cross-border migration (Central Germany, Silesia, Transylvania) as well as the possibility of transmitting musical sources in the multi-ethnic environment of the Lutheran cantors.

Keywords: musicology, history of music, musical sources, migration, Early Modern Period

Výskum migrácie hudobných prameňov na území dnešného Slovenska a zároveň v širšom stredoeurópskom, resp. európskom kontexte patrí v súčasnosti k aktuálne riešeným otázkam historickej muzikológie. Sociologický termín *migrácia* sa v muzikológii používa na vyjadrenie transferu hudby a javov spojených s hudbou, pričom podstatou bádania je akceptovanie sociálneho pôvodu a sociálnych funkcií hudby ako umenia zvukovej podstaty, ktoré sprevádza ľudí ich životmi a migruje spolu s ľudskou

populáciou.¹ Z hľadiska hudobnej sociológie je problematika migrácie hudby základnou riešenou témou, ktorá zahŕňa predovšetkým problematiku dobrovoľného alebo núteného sťahovania hudobníkov, ich koncertné cestovanie a ich územné premiestňovanie sa, častokrát spojené s novými pracovnými príležitosťami. Z hľadiska historickej muzikológie ide najčastejšie o základné otázky šírenia inovatívnych hudobných myšlienok z hudobných centier na perifériu, čo je spojené s porovnávaním hudobného repertoáru, ktorý obsahujú hudobné pramene alebo inventárne zoznamy hudobníkov, ale aj s porovnávaním interpretačnej praxe, napríklad veľkosti interpretačných telies alebo výberu (participácie) hudobných nástrojov zúčastňujúcich sa na predvádzaní historickej hudby.

Spojenie *migrácia hudby* alebo *migrácia hudobných prameňov* predstavuje z literárnovedného hľadiska viac či menej antropomorfickú metaforu (pripisovanie vlastností živej osoby neživému predmetu), ale v muzikológii sa tieto spojenia vždy chápu v antropologickom kontexte, v spojení s osobou hudobníka.² Hudobníci – hlavní sprostredkovatelia umeleckých hodnôt – sú totiž rovnako ako ostatní ľudia ovplyvnení sociálnym prostredím, ktoré určuje ich život. Zároveň – ako umelci – sú zvlášť citliví na kultúrnosť prostredia, v ktorom pôsobia. Ak v ňom cítia negatívne vplyvy na svoju slobodnú tvorivú činnosť, môže to podnietiť ich odchod do priaznivejšieho prostredia. Pri hľadaní príčin migrácie hudby a hudobníkov je preto potrebné zamerať sa rovnako na spoločenské dôvody migrácie, ako aj na autochtónne hudobnokultúrne príčiny. Termínom hudobná osobnosť pritom rozumieme rovnako profesionálneho hudobníka v užšom slova zmysle – predovšetkým hudobného skladateľa a interpreta, ako aj osobnosť profesionálne inklinujúcu k hudobným javom v širšom slova zmysle – napríklad výrobcu hudobných nástrojov, hudobného teoretika, hudobného kritika, hudobného pedagóga, odpisovača nôt, predajcu hudobníkov a hudobných nástrojov etc. V mnohých prípadoch ide o kumulované činnosti; hudobné osobnosti boli totiž v období raného novoveku častokrát multifunkční hudobníci, skladatelia a zároveň pedagógovia alebo výrobcovia hudobných nástrojov.

Či už sledujeme pohyb a pôsobenie jednotlivých hudobných osobností alebo určitých skupín hudobníkov, v podstate môžeme problematiku migrácie hudby a hudobných prameňov rozdeliť do dvoch základných sfér:

A. *migrácia hudby v priestore* (geografická migrácia hudby) – t. j. výskum 1) vnútornej migrácie hudby (v rámci domovského územia, ktoré si môžeme vymedziť historickými stolicami na území dnešného Slovenska) a 2) vonkajšej migrácie hudby (opustenie hraníc teritoriálne definovaného štátneho útvaru);

¹ *Musicians' Mobilities and Music Migrations in Early Modern Europe: Biographical Patterns and Cultural Exchanges*. Eds. Gesa zur Nieden, Berthold Over. Bielefeld : transcript, 2016. *Glazbene migracije u rano moderno doba: ljudi, tržišta, obrasci i stilovi / Music Migrations in the Early Modern Age: People, Markets, Patterns and Styles* (Muzikološki zbornici 18). Ed. Vjera Katalinić. Zagreb : Hrvatsko muzikološko društvo, 2016. *Music Migration in the Early Modern Age. Centres and Peripheries – People, Works, Styles, Paths of Dissemination and Influence*. Eds. Jolanta Guzy-Pasiak, Aneta Markuszewska. Warsaw : Liber Pro Arte, 2016.

² JEŽ, Tomasz: The Italian Music Collection of Daniel Sartorius from Breslau. In: *Music Migration in the Early Modern Age*, Ref. 1, s. 171. Súčasťou uvedenej problematiky je aspekt migrácie hudobných osobností, ktorý bude rozpracovaný v samostatnej štúdii.

B. *migrácia hudby v čase* (chronologická migrácia hudby) – t. j. výskum 1) migrácie *aktuálneho* hudobného repertoáru (presuny prameňov, spôsoby šírenia novovznikajúcej hudby, odpisovanie diel, nákup hudobných tlačí, zaobstarávanie si hudobných nástrojov) a 2) migrácie *ustáleného*, resp. tradičného repertoáru (prenikanie klasických hudobných hodnôt do hudby v nových štýlových obdobiach (napríklad hudba renesancie *kontra* hudba baroka).³

Repertoár môže migrovať *geograficky* do etnicky a konfesionalne rovnakých oblastí (resp. vzdialenejších diaspór) alebo aj do *chronologicky* vzdialenejšieho prostredia; u nás sa zvyčajne skúma v starších dejinách hudby transfer západnej hudobnej kultúry do strednej a východnej Európy alebo napríklad prenikanie katolíckych duchovných piesní do evanjelickej hudby a *vice versa*. Výskum migrácie hudobných prameňov, resp. umeleckých hudobných diel – čiže autorsky určených skladieb od 16. storočia označovaných termínom *opus musicum* – zahŕňa hodnotenie hudby z hľadiska transferu nových hudobných vzorov a ich následného pretavenia do lokálnych hudobných tradícií. Špeciálne v prípade hudby renesancie v období raného novoveku sa umelecká hudba – aj tá, ktorá zaznievala v chráme – chápala ako antropologický pojem, t. j. hudba bola komponovaná v konečnom dôsledku pre radosť a potešenie človeka.⁴ V starších dejinách hudby na Spiši môžeme sledovať migráciu hudby a hudobných prameňov v oboch uvedených sférach v súvislosti s permanentným spojením kultúry Spiša s kultúrou v plurietnickom a multikonfesionalnom stredoeurópskom priestore.⁵

Geografickú migráciu hudby a hudobníkov pôsobiacich na Spiši dokážeme sledovať od druhej polovice 16. storočia. Za najstarší príklad vonkajšej geografickej migrácie hudobného prameňa môžeme označiť kežmarský *konvolút sign. N 139* (olim S 38956), obsahujúci dvadsaťjeden signatúrnych jednotiek – rukopisných a tlačených učebníc a textov. Z nich tlačené jednotky pochádzajú z rokov 1548 – 1566 a známe rukopisné učebnice hudby Leonarda Stöckela (1510 – 1560) *De Musica I* a *De Musica II* máme datované rokom 1567. Tieto rukopisy vyhotovil rektor školy v Spišskej Belej (Zipser Bela) Johannes Fabri(tius).⁶ Konvolút mal viacero majiteľov (Johannes Fabri, Martinus Kraus, Johannes Scholtz, Johannes Spis 1647) a migroval spolu s nimi. Jeho najstarším majiteľom bol Johannes Fabri, ktorý študoval v Sliezsku v Zhorelci (Görlitz). Odtiaľ si priniesol na Spiš dve tlače: *Inicia Doctrinae Arithmeticae olim a Glareano Tradita* a *D. Erasmi Roterodami De Civilitate Morvm pverilium libellvs* (1566). V Zhorelci odpísal aj Listeniovu učebnicu hudby *De Musica | Nicolai Listenii A Johanne Maioris Exposita*. V Sliezsku sa Fabri zoznámil v praxi s vyučovaním hudobnej výchovy a s reformou tamojšieho rektora školy Petra Vincentia (1519 – 1581), ktorá predpokladala

³ STROHM, Reinhard: The Wanderings of Music through Space and Time. In: *Music Migration in the Early Modern Age*, Ref. 1, s. 17-32.

⁴ RYBARIČ, Richard: *Dejiny hudobnej kultúry na Slovensku, I. : Stredovek, renesancia, barok*. Bratislava : Opus, 1984, s. 37.

⁵ PETŐCZOVÁ, Janka: *Hudba ako kultúrny fenomén v dejinách Spiša. Raný novovek*. Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV; Prešovský hudobný spolok *Súzvuk*, 2014.

⁶ Lyceálna knižnica, CZ ECAV Kežmarok, sign. N 139 (olim S 38956). PETŐCZOVÁ, Janka: Leonard Stöckel a hudba. In: *Leonard Stöckel a reformácia v strednej Európe* (= Acta Collegii Evangelici Prešovensis XI). Ed. Peter Kónya. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove, 2011, s. 70-84.

existenciu dvoch speváckych zborov, jeden – zložený z hudobných žiakov – sprevádzal liturgiu chorálnou hudbou, druhý – *Chorus symphoniacus* – predvádzal umeleckú figurálnu hudbu pre bohoslužby.⁷ Tieto skúsenosti potom mohol aplikovať do vlastnej praxe na Spiši. Ďalšie rukopisy zaradené do konvolútu vznikali na Spiši; v Spišskej Belej pôsobil Johannes Fabri ako pedagóg, tu zapísal aj Stöckelove traktáty. Neskôr sa prameň používal v Kežmarku (Kesmark), v Spišskej Sobote (Georgenberg, Donnersmarkt), v Ľubici (Leibitz) a v Levoči (Leutschau), kde bola zapísaná krátka stať *Amor docet Musicam* (1578). Unikátny je teda nielen obsah prameňa, ale aj informácie o jeho majiteľoch, ktorí ho používali istý čas na rôznych miestach. To zvyšuje jeho výpovednú hodnotu pri výskume regionálnych dejín hudby a umožňuje hľadanie hudobných interakcií na širšom stredoeurópskom území v mestách, kde existovali prosperujúce evanjelické kantoráty.

Kežmarský konvolút sign. N 139 zaraďujeme do skupiny hudobných prameňov obsahujúcich texty o hudbe (traktáty, učebnice s hudobnými ukážkami, piesne, krátke skladby). Primárne pramene, čiže notované hudobniny určené na predvádzanie hudby počas bohoslužieb, sa zachovali z druhej polovice 16. storočia na Spiši len ako jednotliviny. Jedna z nich sa nachádza rovnako ako Stöckelove traktáty v Kežmarku, v evanjelickej Lyceálnej knižnici; ide o rukopisný hlasový zošit – prívázok v konvolúte sign. N 69192 (olim Rar 14) datovaný rokom 1584, ktorý obsahuje tenorové party renesančných motet známych európskych skladateľov (Orlando di Lasso etc.). Celý konvolút zároveň dokumentuje migráciu nemeckých hudobných tlačí na naše územie, pretože je prívázkom k dvom hudobným tlačiam – *Opus sacrarum cantionum* Gallusa Dresslera (Norimberg 1577) a *Carmen Funebre Musicis* Martina Kinnera (Wittenberg 1556).⁸ Prameň je vzácny aj z hľadiska výskumu renesančnej dvojzborovej hudby; obsahuje totiž ranú polychórickú hudbu – *cori spezzati* – skladby Christiana Hollandera (cca 1510/1515 – 1568), Dominiqua Phinota (cca 1510 – cca 1556/1561), Jacoba Handla-Gallusa (1550 – 1591).⁹ Je veľmi pravdepodobné, že prameň sa dostal na Spiš tiež prostredníctvom kontaktov hudobníkov v mestách severného Uhorska a Sliezska.¹⁰

Pri výskume konkrétnych prípadov migrácie hudobníkov, ktorí boli potenciálnymi šíriteľmi hudobného repertoáru naprieč regiónmi Uhorska i naprieč vtedajšími hrani-

⁷ FUCHS, Torsten (MACHATIUS, Franz-Jochen): Görlitz [heslo]. In: *Die Musik in Geschichte und Gegenwart* 5. Ed. Ludwig Finscher. Kassel; Basel; London; New York; Prag; Stuttgart; Weimar : Bärenreiter, 2004, stl. 1533-1538. EPSTEIN, Peter: Görlitzer Schulmusik um 1600. In: *Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens*. Breslau : 1929, s. 124-153.

⁸ HULKOVÁ, Marta: Hudobný konvolút z Lyceálnej knižnice v Kežmarku. Príspevok k problematike renesančnej hudby na Slovensku (16. storočie). In: *Slovenská hudba*, roč. 24, 1998, č. 3, s. 264-308.

⁹ PETŐCZOVÁ, Janka: *Polychorická hudba II, na Spiši v 17. storočí*. Prešov : František Matúš, 1999, s. 42-43.

¹⁰ HULKOVÁ, Marta: Musikalische Kontakte zwischen der Zips (Spiš) und Schlesien. In: *Early Music – Context and Ideas*. Krakow : Institut of Musicology, Jagiellonian University, 2003, s. 205, 206. PETŐCZOVÁ, Janka: The Role of Silesia in the development of Musical Culture in the Towns of Spiš/Zips and Šariš/Scharosch. In: *The Musical Culture of Silesia before 1742. New Contexts – New Perspectives* (= Eastern European Studies in Musicology 1, ed. M. Gołąb). Eds. Paweł Gancarczyk, Lenka Hlávková-Mráčková, Remigiusz Pośpiech. Frankfurt am Main : Peter Lang GmbH, 2013, s. 161-178.

cami štátnych útvarov, nachádzame najstaršie príklady interregionálnej migrácie práve medzi učiteľmi v evanjelických mestských latinských školách. Učitelia často menili miesta pôsobenia a zvyčajne boli kantormi a dirigentmi žiackych speváckych zborov. Týka sa to aj samotného rektora školy Leonarda Stöckela, ktorý síce pôsobil v Bardejove, ale na kratší čas v roku 1555 prešiel do Kežmarku. Na Spiši neskôr pracoval jeden z jeho synov Johann Stöckel, ktorý bol najprv okolo roku 1579 rektorom školy v šarišskom mestečku Sabinov (Cibinium), ale od roku 1584 pôsobil ako farár na Spiši v Spišskej Sobote.¹¹ Medzi susednými regiónmi Spišom a Šarišom, ale aj medzi Šarišom a prihraničnými poľskými regiónmi existovala v ranom novoveku čulá výmena hudobníkov, kantorov, trubačov, organistov a organárov. Vieme, že organista Johann Miska (Misska) študoval najprv v Poľsku, od roku 1600 bol v Levoči pomocným učiteľom spevu a od roku 1628 organistom vo farskom Kostole sv. Jakuba v Levoči. Aj jeho otec Valentin Miska (Miszka, Misskha) pôsobil pred ním na tom istom poste – bol levočským organistom v rokoch 1580 – 1600.¹²

Obdobie prelomu 16. a 17. storočia bolo priaznivým obdobím pre rozvoj hudobného života Levoče. Od roku 1602 tu pôsobil nový evanjelický farár Peter Zabler (cca 1578 – 1645), neskorší superintendent. Pod jeho kompetenciu spadali nielen otázky týkajúce sa pozývania duchovných, ale aj obsadzovanie miest hudobníkov a dozeral aj na zabezpečovanie a nákup nových hudobnín, čo bola na vtedajšie časy „drahá záležitosť“. Jedinečným dôkazom o kúpe jednej z takýchto hudobných tlačí je päť kníh *Magnum opus musicum* Orlanda di Lasso (1532 – 1594), ktoré sa zachovali v Levočskej evanjelickej zbierke hudobnín (jedna kniha je nezvestná). Pôvodný súbor obsahoval šesť hlasových kníh, ktoré vyšli v Mníchove v roku 1604. Knihy obsahujú výber 516 skladieb, hudbu, ktorá patrila k „základnej hudobnej abecede“ vo vtedajších evanjelických kantorátoch. Zápis na prídošti jednej z tlačených kníh zachovaných v Levoči informuje, že evanjelická obec ich kúpila v roku 1614, t. j. desať rokov po vydaní tlačou.

Spievanie polyfonickej renesančnej hudby na latinské a nemecké texty bolo vtedy súčasťou repertoáru vo farskom Kostole sv. Jakuba. Výber hudby participujúcej na bohoslužbách bol hlavnou úlohou kantora; od roku 1601 do 1634 ním bol Caspar Stein. Kantor spolupracoval pri výbere s farárom; vtedy ním bol Peter Zabler pôsobiaci na tomto poste až do roku 1646. Zabler vyvíjal viaceré aktivity v prospech rozvoja hudobného života v Levoči. Zaslúžil sa o postavenie nového organa v Kostole sv. Jakuba a staral sa o kvalitnú hudobnú výchovu v mestskej evanjelickej škole. Peter Zabler pochádzal z Nemecka (Hain, Meissen) a do Uhorského kráľovstva prišiel na post diakona do Košíc; odtiaľ ho pozvali do Levoče. Po celý čas udržiaval kontakty s rodným Saskom, ale aj s exulantmi zo strednej Európy, napríklad s Jurajom Tranovským.¹³

¹¹ REZIK, Ján – MATTHAEIDES, Samuel: *Gymnaziológia. Dejiny gymnázií na Slovensku*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1971, s. 272. LUKÁČ, Eduard: K histórii evanjelických škôl v Sabinove (= ACEP IX). In: *MISCELLANEA ANNO 2000*. Eds. Peter Kónya, René Matlovič. Prešov : Biskupský úrad Východného dištriktu ECAV na Slovensku, 2001, s. 19.

¹² PETŐCZOVÁ, Ref. 5, s. 164.

¹³ CHALUPECKÝ, Ivan: Významné evanjelické osobnosti Levoče. Peter Zabler; Štefan Xylander; Christian Pfanschmiedt a Ján Ľudovít Topertzer. In: *Pohľady do minulosti II*. Ed. Mária Novotná. Levoča : Slovenské národné múzeum – Spišské múzeum v Levoči, 2002, s. 107-109.

V jeho rodnom meste v Sasku žila jeho sestra vydatá za kantora Valentina Rittera, ktorý v roku 1614 napísal do Levoče list s ponukou, že Levočanom vyhotoví odpis pašií od Antonia Scandella (1517 – 1580).¹⁴ Tento list je dôležitým dokumentom, ktorý ukazuje rôzne možnosti migrácie hudobných prameňov; hudobniny sa získavali nielen nákupom tlačí, ale aj importom rukopisov. V tomto prípade išlo o dielo talianskeho skladateľa žijúceho istý čas v Nemecku, ktoré sa odpisovaním šírilo do rôznych kútov Európy. Antonio Scandello pôsobil od roku 1568 ako hudobník, neskôr vo funkcii *Kapellmeister* v dvorskej kapele v Drážďanoch. Jeho pašie a slávnostné spevy k vzkrieseniu Ježiša Krista boli v Nemecku obľúbené, avšak počas jeho života nevyšli tlačou.¹⁵ Dve skladby Antonia Scandella sa zachovali v rukopisných hudobninách v Levoči; v evanjelickej zbierke hudobníň sa nachádza v tabulatúrnom rukopise jeho 5-hlasné moteto *Christe qui lux es* (sign. MUS A 2) a v hlasových zošitoch fragmentárne zachované 6-hlasné moteto *Fundamenta ejus in montibus* (len tri hlasy, sign. MUS A 56 – MUS A 58). Ak skúmame migráciu samotných hudobných prameňov, musíme teda brať do úvahy aj možné rodinné väzby, ktoré spájali ľudí transregionálne v stredoeurópskom priestore, predovšetkým v nemecky hovoriacich teritóriách (enklávach).

Veľkú skupinu hudobníkov, v ktorej dokážeme sledovať interregionálnu migráciu na Spiši v 17. storočí, tvoria organisti. Čulé hudobnokultúrne kontakty existovali predovšetkým medzi susednými regiónmi Spišom a Šarišom. Málo známa je napríklad skutočnosť, že zo Šariša sa vybral študovať na Spiš mladý organista Zachariáš Zarevúcky (Zacharias Zarevutius sen., cca 1605 – 1667), ktorého evidujeme od roku 1622 v Spišskej Novej Vsi (Neudorf, Igló), kde pôsobil dva roky. V roku 1624 prijal nové pracovné miesto v Bardejove a viac-menej potajomky vyjednával o podmienkach na novom pôsobisku s tamojšou mestskou radou. Informujú o tom jeho štyri latinsky písané listy z roku 1624. Hneď v prvom z nich žiadal, aby mu Bardejovčania poslali „jedného občana s vozom do Spišskej Novej Vsi na sviatok sv. Juraja“, ktorý by odviezol jeho „movitosti, nábytok a hudobné nástroje“ a chránil ho, aby ho niekto cestou neokradol. Skutočnosť, že Zarevúcky mal naponáhlo pri odchode zo Spišskej Novej Vsi, naznačujú zápisy v účtovných knihách mesta. Mesto mu totiž ostalo dlžné deväť zlatých a dlžobu mu vyplatili až v roku 1625 „cez pána Peška, prostredníctvom Melchiora Klescha“: „Kirchen heller Sind Einkommen | f 65, 31 [den] da Von zalt H. Peschko | Herrn Melchior Klesch wegen deß Alten | Organisten Zacharie Tiesch f 9 ver- | blieb In Entpfang ... f 56.“¹⁶ Zachariáš Zarevúcky potom pôsobil celý život v Kostole sv. Egídia v Bardejove. So Spišskou Novou Vsou však neprerušil kontakty už aj z jednoduchého dôvodu – v roku 1646 sa tam natrvalo usadil jeho mladší brat Matej

¹⁴ Ministerstvo vnútra SR, Štátny archív v Prešove, špecializované pracovisko Spišský archív v Levoči, Magistrát mesta Levoča, *Listiny a listy*, sign. V. 78/14.

¹⁵ Pašie vydal posmrtné Samuel Besler vo Vroclave, vyšli v dvoch tlačiach: *Gaudij paschalis Jesu Christi redivivi, in gloriosissimae resurrectionis ejus laetam celebrationem relatio historica* (1612) a *Passio. Das Leyden Unsers Herrn Iesu Christi, nach dem H. Evangelisten Iohannes* (1621); RISM A/I/7, s. 1157, 1158.

¹⁶ Ministerstvo vnútra SR, Štátny archív v Košiciach, pracovisko Archív Spišská Nová Ves, Magistrát mesta Spišská Nová Ves (ďalej: MM-SNV), *Účtovná kniha mesta* sign. 34 – K/I, 1617 – 1631.

Zarevúcky (Matthias II. Zarevutius, 1607 – 1664), ktorý tam prijal miesto evanjelického farára.¹⁷

Pri výskume interregionálnej migrácie hudobníkov sa najčastejšie stretávame s prechodom na nové pracovné miesto, na ktoré sa pozývalo oficiálnym pozvaním – vokáciou. Typickým príkladom pracovnej migrácie je pôsobenie hudobného skladateľa Georga Wirsingera, ktorého evidujeme na základe údajov v *Gymnaziiológii* ako rektora školy v banskom meste Krupina (Carpona, Karpona, Karpfen) v Hontianskej stolici v školskom roku 1618/1619. Zároveň o ňom máme informácie v novoveských účtovných knihách, kde je vedený ako rektor školy v Spišskej Novej Vsi v rokoch 1625 – 1628. Jeho hudba sa zachovala v prameňoch Levočskej evanjelickej zbierky hudobní – dve skladby v tabulatúrnych zborníkoch a jedna v hlasových zošitoch. V tabulatúrnom zborníku sign. MUS A 3 sa nachádza jeho šesťhlasná omša *Missa a 6* (Kyrie, Gloria) datovaná dňom 18. február 1640. V úvodnom incipite skladby je uvedený jeho pracovný post skratkou *Rect. Carponii*, čiže rektor krupinský. (Obr. 1) To znamená, že v roku 1640 už opäť pracoval v Krupine, kde ho neskôr pramene uvádzajú aj v roku 1644. Z obsahu tabulatúrneho zborníka však môžeme dedukovať, že Wirsingerove zmeny pracoviska iniciovali dlhodobejšie pracovné kontakty. Ich výsledkom bola migrácia hudobného repertoáru. Jeho 6-hlasná omša *Missa a 6* bola totiž intavolovaná v skupine dvadsiatich piatich skladieb odpísaných v roku 1640 v Nitrianskom Pravne (Teutoprona, Deutschproben). Ide o omše s poradovými číslami od 146 po 170; pri väčšine z nich je uvedené i miesto odpisu – „*Teuto Prona*“. Tabulatúrny rukopis aj so zápisom Wirsingerovej omše bol neskôr prinesený na Spiš a táto hudba bola začlenená do lokálneho, spišského hudobného repertoáru spolu s ďalšími intavolovanými omšami významných európskych hudobníkov; medzi nimi nájdeme napríklad sedem vzácnych 5-, resp. 6-hlasných omší Bartolomeja Gesia (Bartholomäus Gesius, 1555/1562 – 1613), ktoré patria k typu parodických omší komponovaných na presne uvedenú predlohu.¹⁸

Migrácia hudobníkov a hudobných prameňov sa v mnohých prípadoch neobmedzovala len na územie najbližších stolíc, ale častokrát prekračovala regionálne hranice. Zo 17. storočia poznáme dva prípady *vonkajšej geografickej migrácie* smerom z Európy na Spiš. Typickým príkladom takejto migrácie sú dvaja členovia hudobníckej rodiny Plotzovcov – Johann Plotz (1608 – 1680) a Georg Plotz (1614 – 1661), ktorí prišli – podľa najnovších výskumov poľských muzikológov – na Spiš zo sliezkeho mesta Breh (Brzeg, Brieg, Poľsko).¹⁹ Johann Plotz sa v roku 1641 stal organistom farského kostola v Levoči a Georg Plotz pôsobil ako organista nemeckého evanjelického farského kostola, najprv od roku 1639 do roku 1649 v Kežmarku, neskôr od roku

¹⁷ MATÚŠ, František: *Zachariáš Zarevúcky. Biografia*. [Rigorózna práca.] Prešov : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, strojopis, 1976.

¹⁸ Bartholomäus Gesius – nemecký skladateľ pôsobiaci triedavo vo Frankfurte nad Odrou a Wittenbergu. V rokoch 1588 – 1613 vydal vyše tridsať hudobných tlačí. PETŐCZOVÁ-MATÚŠOVÁ, Janka (transl. a ed.): *Georg Wirsinger / Juraj Wirsinger. Missa a 6. Tulerunt Dominum meum. 1640* (= Musica Scephusii Veteris IX/1). Bratislava, Prešov : Ústav hudobnej vedy; Prešovský hudobný spolok Súzvuk, 2015.

¹⁹ SPURGIASZ, Katarzyna: Bregenses Silesii: New Discoveries about the Plotz Family History. In: *Musicologica Slovaca*, roč. 13 [39], 2022, č. 1, s. 141-147.

1650 v Prešove až do svojej smrti v roku 1661. Po jeho smrti bol vyhotovený inventárny zoznam hudobní, ktoré patrili evanjelickej cirkvi – *Catalogus Partium seu Librorum Musicorum ad Templu[m] Eperjen[se] parochiale*. Táto zbierka hudobní obsahovala hudobné tlače približne z rozpätia rokov 1580 až 1658, mnohé obsahujúce polychórickú hudbu nemeckých skladateľov – *Cymbalum Sionium sive Cantiones Sacrae* (Lipsko 1615) Johanna Hermanna Scheina, *Psalmen Davids* (Drážďany 1619) Heinricha Schütza, *Cantiones Sacrae* (Hamburg 1620) Samuela Scheidta, *Triumphus Musicus Spiritualis* (Rostok 1640) Caspara Movia. Zaujímavú tlač zapísanú v inventári predstavuje *Opus musicum* Samuela Capricorna (Norimberg 1655); dokonca v poznámke k tejto hudobnine je uvedené, že tlač daroval cirkvi prešovský diakon Matthias Zimmermann. O ňom vieme, že od roku 1656 pôsobil v Sasku. V osobitnej časti inventárneho zoznamu – *Ex Legatione p[er] m[anus] Domini Georgii Plotschii* sú zapísané hudobniny z pozostalosti Georga Plotza, o ktorých môžeme predpokladať, že migrovali s ním. Podľa položiek v tejto časti vidíme, že vlastnil hudobné tlače používané bežne v európskych kantorátoch, napríklad známu súbornú tlač vrocavského organistu a editora Ambrosia Profia (Profe, Profius, 1589 – 1661) *Geistliche Concernten und Harmonien* (4. zv., Lipsko, 1641 – 1642). Vlastnil aj rukopisné hudobniny s dielami Alexandra Grandiho (1575/1580 – 1630), Johanna (Giovanni) Rovettu (cca 1596 – 1668), Andreasa Hammerschmidta (1612 – 1675), Johanna Rosenmüllera (cca 1619 – 1684) a tiež Johanna Kussera (1626 – 1696). V katalógu sú uvedené i vlastné skladby Georga Plotza – *Collectanea et Manu-Scripta Georgii Plotschii* (NB. *absque Basso Gen: ...* [ibrid] 16, (t. j. spolu šesťnásť rukopisných kníh). Navyše v prvej, spoločnej časti inventárneho zoznamu sú v majetku kostola uvedené jeho tlače – *Georgii Plotzchii Erster Theil des Geistliche[en] Musicalisch[en] Triebs ...* [ibrid] 5 (dnes je táto hudba nezvestná).²⁰

V prípade bratov Plotzovcov – profesionálnych hudobníkov – išlo o cieľenú migráciu za prácou. Ich pozývacie dekréty sa síce nezachovali, ale z listov Johanna Plotza levočskej mestskej rade vieme, že v jeho vokácii mu bolo sľúbené, že nebude musieť platiť mestskú daň, čo však mesto nedodržalo. To bolo podstatou sporu medzi mestom a organistom. Po tomto spore sa Plotz vzdal hudobníckeho miesta, ktoré v decembri 1648 obsadil Samuel Marckfelner.²¹ Nové objavy o migrácii Johanna a Georga Plotzovcov zo Sliezska objasňujú aj nejasnosti okolo pôvodu dvoch najstarších tabulatúrnych zborníkov v Levočskej evanjelickej zbierke hudobní, ktoré sa v slovenskej muzikológii zvyčajne nazývajú 1) *Tabulatúrny zborník Gašpara Plotza* (sign. MUS A 1, olim 13990a) – rukopis je datovaný rokom 1603 a podpísaný menom pisateľa – *Caspar Plotz* (Obr. 2a); a 2) *Tabulatúrny zborník Jána Plotza* (sign. MUS A 2, olim 13990b).²² Dote-

²⁰ PETŐCZOVÁ, Janka: Prešovskí mestskí hudobníci v 17. storočí. In: *Slovenská hudba*, roč. 19, 1993, č. 3-4, s. 357-375. PETŐCZOVÁ, Janka: Katalóg hudobní farského kostola v Prešove z roku 1661. In: *Hudobné inventáre na Slovensku zo 16. a 17. storočia*. Ed. Jana Kalinayová a kol. Bratislava : SNM-Hudobné múzeum, 1994, s. 68-72.

²¹ PETŐCZOVÁ, Janka: Musical Life in Urban Communities of North-Eastern Slovakia in the Period of Reformation. In: *Musicologica Brunensia*, 55, 2020, č. 1, s. 39-55.

²² Zborník sign. MUS A 1 vyhotovili dvaja anonymní pisatelia, v zborníku sign. MUS A 2 bol identifikovaný rukopis Johanna Plotza. HULKOVÁ, Marta: Die Messen im Tabulaturbuch von Johann Plotz und ihre Verwendung in der Liturgie des evangelischen Gottesdienstes. In: *Musicologica Brunensia*, roč. 51, 2016, č. 1, s. 63-77.

rajšie diskusie o tom, kde vznikli, resp. či mohli vzniknúť na Spiši, je potrebné teraz posunúť do inej roviny, keďže už vieme, že Caspar Plotz (cca 1580 – 1633) – podpísaný na prvom zborníku – bol otcom Johanna a Georga a pôsobil ako organista v evanjelickom Kostole sv. Mikuláša v sliezskom meste Breh minimálne od roku 1603. Zomrel v roku 1633 (pred príchodom syna Johanna do Levoče).²³ Jeho rukopisný zborník musel teda vzniknúť v Sliezsku a migroval na Spiš až spolu s jeho synmi. Tento fakt podporuje aj obsah prameňa; v hudobnom repertoári nájdeme renesančnú a ranobarokovú hudbu mnohých európskych (nizozemských, nemeckých, sliezskych) skladateľov (Obr. 2b) – Jacob Clemens non Papa (cca 1510/1515 – 1555/1556), (Obr. 2c) Philippe de Monte (1521 – 1603), Orlando di Lasso (1532 – 1594), Johann Knöfel (1525/1530 – 1617), Gregor Lange (cca 1540 – 1587), Johann Nucius (cca 1556 – 1620), Thomas Fritsch (1653 – 1619) etc.

Typickým príkladom vonkajšej migrácie hudobníka zo vzdialeného teritória na Spiš je osud hudobného skladateľa Thomasa Goslera (Goslerus de Zeger; ? – po 1646) pôsobiaceho v Kežmarku. Na Spiš prišiel z mesta Flensburg z bývalého Dánskeho kráľovstva, z regiónu Šlezvicko-Holštajnsko (Schleswig-Holstein). O Goslerovi vieme, že pochádzal z učiteľskej rodiny a z prímorského mesta Flensburg odišiel niekedy pred rokom 1620. Po exulantskom pobyte na Sliezsku a Morave prišiel do severného Uhorska a v roku 1625 sa usadil v Kežmarku. Jeho manželka sa volala *Justina*, pochádzala z Opavy a podľa kežmarskej matriky mali päť detí (Anna-Maria, Thomas, Justina, Christina, Katherina a Susanna). Zaujímavé je, že v Kežmarku pracoval ako notár (1625 – 1646), vyhotovoval mestské účtovné a daňové knihy, zápisnice zo zasadaní, úradné spisy, listiny a po roku 1641 bol školským inšpektorom. V Levočskej evanjelickej zbierke hudobní sa zachovali dve jeho diela – dvojzborový osemhlasný duchovný koncert *Ist Gott für uns, wer mag wider uns sein?* na text Apoštola Pavla Rímskym a šesťhlasné moteto *Du hast mir das Herz genommen*. Koncert bol intavolovaný do tabulatúrneho zborníka 10. januára 1642 a moteto dňa 23. júna 1642 v Ľubici (*Leibicii Ispa Vigilia Joh. Bapt.*). V závere koncertu sa nachádza písárska signeta „MP“ – *manu propria* (sign. SK-Le MUS A 3, olim 13992).²⁴ Dôvodom Goslerovej migrácie naprieč Európou bolo prenasledovanie v čase náboženských nepokojov počas tzv. falckej (1620 – 1624) a dánskej vojny (1625 – 1629).

Výskum migrácie hudobných prameňov a hudobníkov smerom zo Spiša na sever a severozápad – do Šariša, Sliezska a stredného Nemecka – je pomerne dobre preskúmaný. Menej pozornosti sa venuje kontaktom na juhu a juhozápade, v Gemeri a Malohonte a v stredoslovenských banských mestách v oblasti *Hauerlandu*. Základné údaje k tejto problematike poskytuje *Gymnaziológia*. Podľa nej pôsobil okolo roku 1614 v Štítniku ako rektor školy Gregor Payer (Pejer) pôvodom z Popradu, ktorý neskôr prešiel na miesto rektora školy v Rožňave (Rosnavia) a po vyše ôsmich rokoch sa vrátil na Spiš a prijal miesto farára v Smižanoch (Schmögen). V roku 1618 bol Adam Taganius (Tagany) rektorom školy v Bátovciach, predtým študoval o. i. v Levoči u Gašpara Kramera.²⁵ Iný rektor školy v Bátovciach, Eliáš Valentini (Valentiny), pôsobil okolo

²³ SPURGJASZ, Ref. 19, s. 144-146.

²⁴ PETŐCZOVÁ, Janka: Tomáš Gosler – neznámy spišský skladateľ 17. storočia. In: *Slovenská hudba*, roč. 21, 1995, č. 2, s. 228-262.

²⁵ REZIK – MATTHAEIDES, Ref. 11, s. 452, 458.

roku 1704 ako učiteľ detí grófa Görgeyho v Toporci na Spiši.²⁶ Po roku 1700 pracoval v Štítniku (Czetnik) ako rektor školy Juraj Špetko (Spitko) zo Spišskej Belej (študoval v Prešove a Wittenbergu), ktorý po návrate zo štúdií pôsobil najprv v Kežmarku, potom v Štítniku a v roku 1704 ho ordinovali za farára na južnom Spiši v Smolníku.²⁷

Jedna z najstarších informácií o evanjelických učiteľoch v Gemeri a ich interregionálnej migrácii sa spája s mestskou latinskou školou v Rožňave. Už v roku 1525 tu pôsobil Anton Philadelphi, ktorý sa neskôr stal rektorom školy v Spišskom Podhradí, odkiaľ prešiel na post farára v Banskej Bystrici (1552). Ďalším z radu známych rektorov rožňavskej školy (od roku 1615) bol rodák zo Spišského Podhradia Samuel Fröhlich, ktorý po trojročnom pôsobení v Rožňave a krátkom pôsobení v Slovenskej Lupči žil a pracoval striedavo na Spiši a v Gemeri – Rožňava, Markušovce (1620), Hrhov (1621), Batizovce, Kyjatice (dnes obec v okrese Rimavská Sobota).²⁸ Kontakty na Spiši musela mať rožňavská škola pomerne silné. V *Gymnaziológii* sa uvádza, že Samuel Schröter st. pôvodom z Levoče pôsobil v rokoch 1628 – 1634 ako rektor rožňavskej školy, ale „pre chorobu sa vymanil zo školského jarma a prijal ponuku do Spišskej Novej Vsi za vedúceho chóru“.²⁹ Samuel Schröter (Samuelis Schrötter, Schröder) bol zrejme kvalitným hudobníkom. Novoveské účtovné knihy z prvej polovice 17. storočia uvádzajú údaje, že dostal odmenu ako kantor v meste v roku 1630 a neskôr pôsobil v cirkvi ako nemecký kazateľ (1637).³⁰ Jeho pôsobenie v Rožňave a Spišskej Novej Vsi nie je detailne preskúmané, ale je dosť možné, že práve okolo roku 1630 prerušil svoje pôsobenie v Rožňave a pracoval istý čas v Spišskej Novej Vsi – tu zrejme potrebovali niekoho hudobne vzdelaného, aby mohol viesť a dirigovať tamojšie literátske bratstvo *Fraternitas Litteratorum*. Pravdepodobne bol pomocným zbormajstrom popri hlavnom dirigentovi, ktorým mohol byť aj rektor školy; v tom čase – od roku 1628 do roku 1634 – to bol Cyriak Jarošek (Cyriacus Jaroschek).

Cyriak Jarošek bol významnou evanjelickou osobnosťou. Rektorom novoveskej školy bol už v rokoch 1622 – 1625, potom prešiel do Prešova (1625 – 1628) a opäť sa vrátil na svoj post do Spišskej Novej Vsi, kde pôsobil ešte päť rokov. Po roku 1635 opustil školské služby a stal sa členom mestskej rady. V tejto novej funkcii začal Jarošek písať novú *Pamätnú knihu mesta*. Na jej titulnom liste je jeho rukou zapísaná dôležitá informácia pre dejiny hudby v meste – uviedol tu zoznam sláčikových i dychových hudobných nástrojov, ktoré mesto odovzdalo do užívania trubačovi Jánovi (Hans Thürmer).³¹ Všetky tieto informácie sú dôležité aj pre dejiny hudby v Rožňave, pretože analogicky môžeme uvažovať o organizácii hudobného života evanjelických kantorátov v regiónoch Spiš a Gemer-Malohont. Samuel Schröter mal akiste v Rožňave podobné podmienky na svoju činnosť a musel byť aj kvalitným hudobníkom, keď ho prijali do

²⁶ Evanjelická škola *Paedagogia nobilium Toporcensis* pôsobila v Toporci aj v čase protireformácie (1670 – 1735). REZIK – MATTHAEIDES, Ref. 11, s. 117, 453.

²⁷ REZIK – MATTHAEIDES, Ref. 11, s. 459, 546.

²⁸ REZIK – MATTHAEIDES, Ref. 11, s. 114, 115, 563.

²⁹ REZIK – MATTHAEIDES, Ref. 11, s. 413, 491.

³⁰ Archív Spišská Nová Ves, MM-SNV, *Účtovná kniha mesta*, sign. 34 – K/I, 1617 – 1631, s. p.; *Účtovná kniha mesta*, sign. 35 – K/I, 1632 – 1678, s. 226.

³¹ PETŐCZOVÁ, Ref. 5, s. 101-104.

školských a cirkevných služieb v Spišskej Novej Vsi. Neskôr žil v Prešove, kde pôsobil ako rektor školy aj jeho syn Samuel Schröter ml.³²

Nie je to jediný dôkaz o rožňavsko-spišských hudobných kontaktoch. V prvej polovici 17. storočia mali hudobné kontakty medzi Spišskou Novou Vsou a Rožňavou intenzívne kultúrne zázemie. V Rožňave našiel svoje pôsobisko aj ďalší Spišiak, ktorý tu pôsobil ako rektor školy v roku 1640, a to Martin Samselius pôvodom zo Spišskej Novej Vsi. Samselius podľa *Gymnaziológie* študoval v rodnom meste „u Cyriaka Jaroška a Juraja Virsingera“,³³ čiže u dvoch prominentných rektorov novoveskej školy. Prvým z jeho učiteľov v Spišskej Novej Vsi bol Cyriak Jarošek; bolo to v prvom období jeho rektorovania v rokoch 1622 – 1625. Neskôr pokračoval u nasledujúceho rektora školy Georga Wirsingera, hudobného skladateľa a dirigenta novoveského literárskoho bratstva (1625 – 1628). Je viac než pravdepodobné, že z tohto hudobne podnetného prostredia si Martin Samselius odniesol do života nielen teoretické poznatky, ale bol aktívnym hudobníkom a mohol predvádzať Wirsingerovu hudbu na svojich ďalších pôsobiskách, čiže aj v Gemeri v Rožňave (1640). O jeho kvalitnom všeobecnom aj teologickom vzdelaní svedčia koniec-koncov jeho štúdiá, ktoré absolvoval po štúdiu v Spišskej Novej Vsi a Levoči v zahraničí; v Toruni (Thorn, Toruń), Elblagu (Elbląg, Elbing) a Kráľovci (Königsberg, Kaliningrad). Po ukončení pôsobenia v Rožňave sa Martin Samselius vrátil na Spiš a stal sa diakonom v Spišskom Podhradí (1641 – 1643).³⁴ Jedným z najbližších kolegov a hudobných spolupracovníkov Martina Samselia v Rožňave bol kantor školy Vít Melisius, ktorý tu pôsobil päť rokov (1639 – 1644) a po skončení tejto „kantorskej služby“ prešiel pracovať do školy v Spišskom Podhradí.³⁵

Ďalšími dvoma z radu rožňavských hudobne vzdelaných rektorov školy boli Kristián Langsfeld, narodený v Sliezsku (Hlubčice, Głubczyce, Leobschütz; 1626 – ?), ktorý pôsobil v Rožňave dva roky (1650 – 1652) ako kantor (resp. rektor), a Juraj Hirsch, sliezsky šľachtic (*nobilis Silesius*) pôvodom z Tešína, ktorý tu bol rektorom školy v rokoch 1657 – 1674. Kristián Langsfeld bol synom hudobníka a niet pochyb, že bol tiež hudobne kvalitne vzdelaný učiteľ. Vyrastal v Spišskej Novej Vsi, kde bol jeho otec Adam Langsfeld (Langsfelder) v rokoch 1632 – 1634 kantorom a neskôr nemeckým kazateľom.³⁶ Počas svojich štúdií v zahraničí (od roku 1646) sa vzdelával o. i. aj vo Vroclave u svojho strýka magistra Georga Seidelia (brata jeho matky Márie Seidlovej), ktorý ho finančne podporoval na štúdiách.³⁷ Jeho strýko bol vo Vroclave vážnou osobnosťou, prepoštom – *Ecclesiae Vratisl[aviensis] Neopolitane Praepositus*, a záro-

³² REZIK – MATTHAEIDES, Ref. 11, s. 286.

³³ REZIK – MATTHAEIDES, Ref. 11, s. 491.

³⁴ ŽIFČÁK, František: *Kronika Mesta Spišské Podhradie slovom i obrazom*. Spišské Podhradie : Mesto Spišské Podhradie, 1999, s. 32.

³⁵ Vít Melisius alias Mestečko, učiteľ českého pôvodu, exulant, do Uhorska prišiel v roku 1625. REZIK – MATTHAEIDES, Ref. 11, s. 508.

³⁶ V rokoch 1647 a 1648 sa uvádza ako nemecký kazateľ v Spišskej Novej Vsi Johann Georg Langsfeld. Archív Spišská Nová Ves, MM-SNV, *Účtovná kniha mesta*, sign. 35 – K/I, 1632 – 1678, s. 25-65.

³⁷ Kristián Langsfeld študoval v Banskej Štiavnici, v Spišskej Novej Vsi, v Elblagu, vo Weimare a Kráľovci, po roku 1674 odišiel do vyhnanstva. V *Gymnaziológii* je uvedený ako kantor (1650 – 1652) a ako rektor školy v Rožňave (1650). REZIK – MATTHAEIDES, Ref. 11, s. 465, 491, 564.

veň bol aj hudobným skladateľom. Seidel(ius) bol dokonca jedným z priateľov, resp. spolupracovníkov sliezskeho hudobného skladateľa, básnika a diplomata Matthäusa Apellesa von Löwenstein (1594 – 1648).³⁸ Tento skladateľ však bol generačne starším nositeľom priezviska Apelles; občas je nesprávne stotožňovaný s Pavlom Apellesom von Löwenstein.

Je zaujímavé, že hudbu Georga Seidelia poznali aj v Uhorsku; jedna jeho viachlasná skladba *Gott, es ist mein rechter Ernst* sa zachovala v Levočskej evanjelickej zbierke hudobnín (tabulatúrny zborník sign. MUS A 3).³⁹ Podľa záznamu na konci skladby bola intavolovaná 10. augusta 1638 v Banskej Štiavnici (Schemnitz) v Hontianskej stolici. Ide o klasické dvojzborové moteto bez generálneho basu na text žalmu č. 108. Takáto polychórická hudba sa mohla predvádzať aj v Rožňave v čase, keď tu pôsobil Kristián Langsfeld ako rektor školy v polovici 17. storočia. Po odchode z Rožňavy sa stal rektorom školy v Spišskej Sobote (1652 – 1654) a neskôr diakonom vo Vrbove pri Poprade a v Matejovciach na Spiši. Po Kristiánovi Langsfeldovi pôsobil v Rožňave ako kantor a neskôr rektor školy Mikuláš Bugány (1657). Jeho nasledovník, rektor Juraj Hirsch sa podobne ako Kristián Langsfeld – „vzdelával v Spišskej Novej Vsi u Tobiáša Pollutia“.⁴⁰ Podľa novoveských účtovných kníh bol Tobiáš (Tobias) Pollutius v Spišskej Novej Vsi dlhoročným rektorom nasledujúcim po Cyriakovi Jarošekovi, a to v rokoch 1635 – 1656. V účtovných knihách sa z tohto času zachovalo viacero výdavkov za jeho hudobné a umelecké aktivity, napríklad záznam o predvedení divadelného predstavenia žiakmi (1637): „*Den Schulern alß sie die Comedi Agirt geben fl. 1, den. 80*“; záznam o hudobných aktivitách v deň voľby richtára (1646, 1647): „*Alls H. Richter ErWöhlett am Richters | tag, H. Rectorj vor die Musica geben ... fl. 3* (1646)“; „*Der Schulen wegen der Musica am Richterstag ... fl. 3*“ (1647).⁴¹ Hirsch teda študoval pred príchodom na Gemer u hudobne vzdelaného novoveského rektora Tobiáša Pollutia a mohol svoje poznatky o viachlasnej hudbe preniesť do Rožňavy. Po odchode z postu rektora školy sa stal farárom v Dobšinej.

Zaujímavý je aj príbeh rektora školy v Dobšinej (Topschini) na prelome 17. a 18. storočia Pavla Apellesa von Löwenstein. *Gymnaziológia* uvádza, že to bol šľachtic zo Spišskej Novej Vsi a pred príchodom do Dobšinej pôsobil ako rektor školy v dolnosliezskom meste Złoty Stok (Rychleby, Reichenstein) a potom v sliezskej Olave (Oława, Ohlau); odtiaľ prešiel do Modry; tam pôsobil ako súkromný vychovávateľ a v roku 1688 ako rektor. Pred rokom 1703 prišiel do Dobšinej, ale pre nehody s farárom a obyvateľmi odišiel do Spišskej Novej Vsi. Neskôr pôsobil krátko ako rektor školy v Kežmarku (1704 – 1706), kde zomrel (1707).⁴² V prípade tohto hudobníka sa už dostávame k transregionálnemu výskumu migrácie, čiže k typu vonkajšej geografickej migrácie. Pavol Apelles von Löwenstein odišiel na štúdiá do Sliezska ešte v časoch rozkvetu re-

³⁸ V pohrebnej tlači *Epicedia carmina* (1648) sa Seidel pripojil k mnohým autorom pozdravných veršov. STEINITZ, Hugo: *Über das Leben und die Compositionen des M. Apelles von Löwenstein*. [Diss.] Breslau : 1892, s. 12.

³⁹ PETŐCZOVÁ, Janka: *Polychorická hudba II, na Spiši v 17. storočí*. Prešov : František Matúš, 1999, s. 83-87.

⁴⁰ REZIK – MATTHAEIDES, Ref. 11, s. 491, 492.

⁴¹ Archív Spišská Nová Ves, MM-SNV, *Účtovná kniha mesta*, sign. 35 – K/I, 1632 – 1678, s. 207.

⁴² REZIK – MATTHAEIDES, Ref. 11, s. 314, 326, 409, 501.

formácie na Spiši, keď mnohí uhorskí mládenci smerovali do Sliezska a stredného Nemecka za teologickým štúdiom. Pôsobil aktívne ako kantor hneď na začiatku svojej kariéry v rokoch 1665 – 1670, v monumentálnom drevenom Kostole mieru (Kościół Pokoju pw. Świętej Trójcy) v sliezskom meste Svidnica (Świdnica, Schweidnitz). V tamojších archívnych dokumentoch sa o ňom zachoval záznam z roku 1688: „*ein Ungarischer Studiorus Theologiae, | hielt sich sehr wohl, ward aber deswegen | sehr verfolgt, so daß Er sich anders wohin | begab. Ist jetzo Rector zu Ohlau*“. Ako jeho rodisko sa uvádza Spišská Nová Ves, a to podľa informácie v jeho hlavnom diele Súkromné anagramatické cvičenie básnické – *Dracomont. Silesii, | Et | PAULI APELLIS, | Igloviâ Pannonnii, | EXERCITIUM | POËTICO- | ANAGRAM- | MATICUM | PRIVATUM, | In Libros VI. digestum & editum, | A | PAULO APELLE, | Scholæ Olavæ Rect.*, ktoré vydal v Brehu (1673). Vtedy pôsobil v Sliezsku ako rektor školy v Olave. Popularitu myšlienok Pavla Apellesa ešte počas jeho života demonštruje tlač Johanna Christopha Männlinga *Der Europæische Helicon* (1704), v ktorej sa uvádza ako príklad citácia z diela Apellesa *Exercitium Poëtico-Anagrammaticum*.⁴³ Bolo to dokonca už v čase, keď Pavol Apelles pôsobil na Spiši.

Z kompozičnej tvorby Pavla Apellesa pôsobiaceho na úvod svojej kariéry vo Svidnici sa zachovala jedna skladba z jeho olavských čias – *Hochzeitscarmen* – svadobná pieseň. Vydal ju pri príležitosti sobáša olavského notára Jána Scholtzena a jeho nevesty Márie Alžbety Weilandovej (1681). Na titulnom liste je otec nevesty označený ako jeho priateľ a člen *Collegia musica* v Olave a seba Pavol Apelles uviedol nielen ako rektora školy, ale aj ako člena *Collegia musica*.⁴⁴ Je to zaujímavá informácia z prostredia miestnych evanjelických vzdelancov, ktorá svedčí o muzicírovaní členov *collegia* v privatej sfére pri významných rodinných príležitostiach. Tradíciu takejto hudobnej spoločnosti a jej činnosť vieme sledovať v mnohých nemeckých, sliezskych, poľských i českých mestách; zo spišských miest sa zachovali informácie o existencii *Collegia musica* len zo Spišskej Novej Vsi.

⁴³ ADERHOLD, Stephan: *Chronologische Musikgeschichte der evangelischen Gemeinde in der Friedenskirche zu Schweidnitz unter Berücksichtigung der Entwicklung ihres Kirchenarchivs. Historia muzyki Kościoła Pokoju w Świdnicy z uwzględnieniem rozwoju archiwum kościelnego*. Świdnica, 29.05.2015, kap. „III.18., 1665, 3. Kantor, Paulus Apelles“, s. 80-87. Dostupné na internete: http://stephan-aderhold.de/Musikgeschichte_Friedenskirche_Schweidnitz_epub_low_resolution_201507281255.pdf.

⁴⁴ „Den | Edlen/ Ehrenvesten/ Wol=Gelehrt= und Wolbenahmten | Herrn Johann Scholtzen/ | J. C. | Und | Wol=verordneten Notarium der Königl. | Stadt Ohlau/ | Als Bräutigam/ | Mit | Der Edlen/ Viel=Ehr= und Tugend=begabten | Jungfr. Maria Elisabeth/ | Deß Weiland | Wol=Ehrenvesten/ Kunst=Erfahrenen und Wolgeachten | Hern [sic.] Christian Geritii, | Vornehmen Bürgers und Apothekers | in Ohlau/ | Hinterlassenen Jungfrau Tochter/ | An seinem Hochzeit=Tage/ den 28. Jenners/ im 1681. Jahr | begangen/ | Wolte | Das Löbl. COLLEGIUM MUSICUM in Ohlau/ | als ein Mit=Glied/ hiemit beehren/ | Und die Hochzeit=Freude vermehren/ | Welches aufgesetzt Paul Apelles/ selbiger Schulen | Rector, und deß COLLEGII MUSICII Mit=Glied. | [Zierleiste] | Gedruckt in der Königlichen Stadt Brieg/ durch Johann Christoph Jacob.“ PL-BUWr, sign. 50146 Muz. Paulus Apelles, „Beklagung der Reichsteinischen Bergnymphen und Entschuldigung der Ohlavischen Odernymphen.“ In: Sing- und Musizierbuch. Eine Haus- und Schulmusiksammlung schlesischer Meister aus dem 14.-19. Jahrhundert erstellt von Hans Joachim Moser (= Silesia cantat, Heft 6), herausgegeben von Fritz Feldmann und Gotthard Speer, Dülmen 1971, s. 55-59. Bližšie pozri: ADERHOLD, Ref. 43, s. 840-841.

Sledovanie migrácie Pavla Apellesa za prácou v sliezskych a spišských mestách nastoľuje viacero problémových okruhov, týkajúcich sa výskumu genealógie rodu Apellesovcov. Na Spiši nachádzame informáciu o jednom evanjelickom vzdelancovi tohto priezviska v účtovných knihách Spišskej Novej Vsi; v rokoch 1638 – 1643 tu pôsobil ako nemecký evanjelický farár Johann Apelles.⁴⁵ Bližšie údaje o ňom nemáme. Viac informácií sa zachovalo zo Spiša o živote Balthasara Apellesa (? – 1657), ktorý pôsobil striedavo v Spišskom Podhradí a Levoči. V Spišskom Podhradí pracoval ako notár, ale v roku 1635 ho pozvali do Levoče na významný hudobnícky post – už dlhšie neobsadené miesto kantora. V levočskom archíve sa zachovali údaje o tom, že komponoval viachlasnú barokovú duchovnú hudbu, napríklad novoročný duchovný koncert, motetá, *Te Deum laudamus* a iné (dnes nezvestné) diela. Balthasar Apelles sa koncom roka 1641 vrátil do Spišského Podhradia a tam pokračoval vo svojej pôvodnej činnosti mestského notára. Zároveň zastával funkciu školského inšpektora a až do roku 1657 prispieval k rozkvetu evanjelického kantorátu v tomto mestečku pod Spišským hradom spolu s organistom Jánom Šimrákom st. (? – 1657).⁴⁶ Baltazár Apelles bol kantorom v nemeckom evanjelickom kostole v Levoči v rokoch 1635 – 1641, čiže paralelne v tom čase ako Johann Apelles v Spišskej Novej Vsi (1638 – 1643).

Výskum genealógie rodu Apellesovcov je zaujímavý aj vzhľadom na spoločné sliezske kontakty Šimrákovcov a Apellesovcov. Ich spojivom je osobnosť už spomínaného evanjelického farára Johanna Christopha Männlinga (1658 – 1723), ktorý je v nemeckej literatúre vysoko hodnoteným básnikom. Männling študoval vo Vroclave a Wittenbergu a od roku 1688 bol dvanásť rokov evanjelickým farárom v Kluczborku (Kreutzburg) v Sliezsku.⁴⁷ V roku 1692 vydal spevník s textami duchovných piesní – *Johann Christoph Mennlings Bußfertiger Zöllner und Rechtschaffner Christ ... Breslau | In Verlegung George Seydels | Buchhandlers. BRIEG*, v ktorého závere sa nachádza notovaná príloha – *Johann Christoph Mennlings Buß= und Communion= Oden und Lieder*, t. j. „Ódy a piesne kajúce a pri prijímaní“. Meno autora týchto desiatich piesní uviedol Männling v predslove k spevníku ako „pána Jána Šimráka (*Johann Schimrak*), známeho hudobníka a skladateľa vo Vroclave, svojho vzácneho priateľa“.⁴⁸

Týchto desať duchovných piesní pre sólový hlas s generálnobasovým sprievodom skomponoval Ján Šimrák ml. (*Johann Schimrack jun.*), skladateľ a organista, narodený

⁴⁵ Archív Spišská Nová Ves, MM-SNV, *Účtovná kniha mesta*, sign. 35 – K/I, 1632 – 1678, s. 268-421.

⁴⁶ PETŐCZOVÁ, Janka: Osobnosti v dejinách evanjelickej hudobnej kultúry na Spiši v 17. storočí. In: *K pocte Alexandra Moyzesa a Ludovíta Rajtera*. Ed. Lubomír Chalupka. Bratislava : Stimul, 2007, s. 343.

⁴⁷ Johann Christoph Männling – od roku 1667 navštevoval Alžbetínske gymnázium vo Vroclave, od roku 1690 študoval vo Wittenbergu, od roku 1688 bol pastorm v Kluczborku, okolo roku 1690 prešiel do Vroclavu a stal sa privátnym učiteľom poézie a duchovnej rétoriky, od roku 1701 žil v Štetíne (Stargard, Szczecin). *Deutsche Biographie*. Dostupné na internete: <http://www.deutsche-biographie.de>.

⁴⁸ „Darneber wird dich auch mein Würdiger Com(m)unicant anweisen | wie du dein Gebeth zu GOTT solst richten | und die Stimme im Seuffzen und Singen erheben | worzu der berühmte M u s i c u s und C o m p o n i s t in Breslau | Herr Johann Schimrak, mein werther Freund | mit seinen lieblichen Melodeyen | dir dienstfertig ist erschienen.“ PL-BUWr, sign. 310314, mikrofílm Mf. 00038. PETŐCZOVÁ, Janka: Šimrák versus Šimbracký. Mythen und Realität in der slowakischen Musikhistoriographie. In: *Hudební věda*, roč. 52, 2015, č. 3-4, s. 273-316.

cca v roku 1655 na Spiši. Bol to pravdepodobne vnuk spišskopodhradského organistu Jána Šimráka st. Šimrák ml. žil od roku 1675 vo Vroclave, kde pôsobil ako choralista, čiže platený spevák v Kostole sv. Alžbety (1655 – 1678). Tu mu ponúkli miesto druhého organistu, ktoré zastával v rokoch 1677 – 1692. Bolo to presne v čase, keď vo Svidnici a Olave pôsobil Pavol Apelles a keď vo Vroclave a v Kluczborku žil Johann Christoph Männling. Vtedy bolo Sliezsko pre uhorských exulantov jednou z destinácií, kde našli výnimočne priaznivé evanjelické duchovné prostredie. Niektorí tam ostali pôsobiť, iní sa po čase vracali domov, tak ako Pavol Apelles von Löwenstein; boli teda potenciálnymi nositeľmi migrácie hudobných prameňov, resp. hudby komponovanej a predvádzanej v Sliezsku, do Uhorska.

Odchod Jána Šimráka ml. zo Spiša do Sliezska je typickou ukážkou vonkajšej migrácie z náboženských dôvodov, keďže išlo presne o roky silnej protireformácie na Spiši. Spolu s ním odišiel zo Spiša aj Johann Fröhlich. Zrejme cestovali do Vroclavu spoločne, pretože v kostole nahradili dvojicu predchádzajúcich spevákov – choralistov, bratov Izaiáša a Gabriela Pilárikovcov, ktorí tam spievali pred nimi, od roku 1674 (Izaiáš do roku 1675, Gabriel do roku 1678).⁴⁹ (Obr. 3a, Obr. 3b) Pilárikovci pochádzali zo známej evanjelickej rodiny; Gabriel Pilárik (1651 – 1693) mal v čase nástupu na post choralistu dvadsaťtri rokov a jeho brat Izaiáš (1650 – 1686) o rok viac. Motivácia mládencov mohla byť dvojaká – štúdium, a zároveň exulantský pobyt, čiže migrácia pred protireformáciou. Vieme totiž, že perzekúcie sa týkali okrem duchovných aj študentov najvyšších stupňov štúdia.⁵⁰

Nie všetci spišskí hudobníci migrovali. Organista Ján Šimrák st. (Johann Schimrack sen.) zrejme celý život pôsobil v nemeckom evanjelickom kostole v Spišskom Podhradí (Kirchdrauf, Warallia, 1630 – 1657), od roku 1637 to dokumentujú zoznamy členov mestskej rady v spisoch *Acta forensia*, kde je uvedené každoročne jeho meno až do jeho smrti v roku 1657 (*Joh. Schimrag obiit*).⁵¹ Hypoteticky predpokladáme, že v mladosti absolvoval transregionálne študijné peregrinácie. Prameňmi však máme dokumentovanú len etapu jeho ranej mladosti, keďže vieme, že jeho otec Benedikt (Benedict) Šimrák (? – cca 1631), rodák z Veľkej Lomnice (Großlomnitz), vystriedal postupne na Spiši viacero pôsobísk – Spišskú Belú, Spišské Podhradie a Poprad (Deutschendorf), kde pracoval ako rektor školy, diakon a napokon evanjelický farár.⁵² V evanjelických kantorátoch týchto miest mohol získavať prvé profesionálne skúsenosti Ján Šimrák st. Predpokladáme, že i keď neskôr žil v Spišskom Podhradí, predsa len mal kontakty so zahraničím. Nepriamo o tom vypovedá rozšírenie jeho hudby. Jeho diela boli odpisované (do tabulatúrnych zborníkov) v spišských mestách Levoča (Leutschau),

⁴⁹ *Slovenský biografický slovník IV.* Martin : Matica slovenská, Biografické oddelenie, 1989, s. 464–465.

⁵⁰ KOWALSKÁ, Eva: *Na ďalekých cestách, v cudzích krajinách: sociálny, kultúrny a politický rozmer konfesijného exilu z Uhorska v 17. storočí.* Bratislava : Veda, vydavateľstvo SAV, 2014.

⁵¹ Ministerstvo vnútra SR, Štátny archív v Prešove, Špecializované pracovisko Spišský archív v Levoči, Magistrát mesta Spišské Podhradie, *Acta forensia ab Anno 1643 usque 1695*, f. 110.

⁵² Benedikt Šimrák pôsobil ako rektor školy (1607 – 1610) a potom diakon v Spišskej Belej (1610 – 1614), neskôr ako diakon desať rokov v Spišskom Podhradí a v rokoch 1624 – 1630 ako evanjelický farár v Poprade. MATÚŠ, František: Benedict Schimrack / Benedikt Šimrák. In: *Musica Scepusii Veteris / Stará hudba na Spiši*. Ed. Janka Petőczová. Bratislava; Prešov : Ústav hudobnej vedy SAV; Prešovský hudobný spolok *Súzvuk*, 2008, s. 105.

Spišské Podhradie, Lubica (Leibitz) a Smolník (Schmölnitz), ďalej v stredoslovenských banských mestách (*Hauerland*) Banská Štiavnica (Schemnitz) a Nitrianske Pravno (Teuto Prona). Ďalej sa jeho hudba zachovala v prameňoch Bardejovskej evanjelickej zbierky hudobní, dokázateľne sa teda predvádzala v Šariši v Bardejove, ale aj v Prešove (Eperies), keďže bola súčasťou hudobných interscénických vložiek v divadelnej hre Petra Eisenberga *Ein zwiefacher Poetischer Act und Geistliches Spiel*.⁵³ Zo vzdialenejších hudobných centier sa hudba Šimráka st. predvádzala v Sedmohradsku, kde sa zachovala v dvoch mestách dnešného Rumunska: v Miercurea Ciuc (Csíki Székely múzeum) v tabulatúrnom zborníku nazývanom *Kájonihó kódex* (Codex Caioni, sign. RO-MCcsn 6199, olim Cod. 35, 1634 – 1671) a v meste Sibiu (Sibiň, Hermannstadt; Arhivele Naționale ale României, Direcției Județene). Tu sa zachoval jeden hlasový zošit (sign. JJ 65, olim 36) s dvoma Šimrákovými skladbami – *Alleluja, Heut triumphieret Gottes Sohn* (č. 13) a *Magnificat Deutsch 5ti Toni 8 Vocum* (č. 35).⁵⁴ (Obr. 4) Tieto skladby sa nachádzajú aj v Levočskej evanjelickej zbierke hudobní; kompletne v tabulatúrnom zborníku sign. MUS A 3. Poslednou známou destináciou, v ktorej sa predvádzala hudba Šimráka st., bolo významné hudobné centrum Sliezska, mesto Vroclav (Wrocław, Breslau), kde sa zachovali informácie o predvádzaní jednej jeho omše *Missa. Auth: Johann Schimrack, mit Paucken* a jedného duchovného koncertu *100: Psalm | Jauchzet dem Herren alle Welt, dienet dem Herren mit Freuden | Author Johan[n] Schimrack, mit Paucken*. Skladby boli súčasťou repertoáru predvádzaného počas bohoslužby *Festo Jubilate* (tretia nedeľa po Veľkej Noci) v Kostole sv. Márie Magdalény (od 1678). Obidve tieto skladby sa zachovali; žalm č. 100 *Jauchzet dem Herren, alle Welt* bol zapísaný do tabulatúrneho zborníka sign. MUS A 3 (olim 13992) dňa 8. januára 1642.⁵⁵

Výskum migrácie hudby, hudobných prameňov a hudobníkov je možné sledovať na základe hudobných a archívnych prameňov po geograficky vymedzených trasách, determinovaných spoločenskými podmienkami v presne stanovených časových úsekoch (cesty študentov, duchovných, učiteľov, hudobníkov, staviteľov hudobných nástrojov). V ranom novoveku boli najčastejšími dôvodmi migrácie hudobných osobností študijné peregrinácie, pracovná migrácia a útek pred náboženským prenasledovaním, resp. pred vojnou. Hudobníci – profesionálni kantori, organisti a trubači – si hľadali nové

⁵³ MATÚŠ, František: *Účasť a podiel Spiša a Šariša na hudobnej minulosti Slovenska*. [Fakultná úloha, strojopis.] Prešov : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 1974, s. 79. LAZAR, Ervín: Dvojité básnické akt Petra Eisenberga. In: *Slovenské divadlo*, roč. 28, 1980, č. 1, s. 117-137. VARŠO, Miroslav: Peter Eisenberg: Dvojité básnické akt a duchovná hra (1651). Text protestantskej školskej hry v dobovom kontexte. In: *Slovenské divadlo*, roč. 63, 2015, č. 2, s. 101.

⁵⁴ RYBARIČ, Richard: Ján Šimrácký – spišský polyfonik 17. storočia. In: *Musicologica Slovaca* 4, 1973, s. 7-83. KALINAYOVÁ-BARTOVÁ, Jana: Medzi Spišom a Sedmohradskom. K interregionálnym hudobným kontaktom v strednej Európe na príklade jedného neznámeho prameňa zo 17. storočia. In: *Musicologica Istropolitana X-XI* (Univerzita Komenského, FiF, Katedra hudobnej vedy). Ed. Marta Hulíková. Bratislava : Stimul, 2013, s. 233, 237.

⁵⁵ PETŐCZOVÁ-MATÚŠOVÁ, Janka (transl. a ed.): *Johann Schimrack [Ján Šimrák]: Jauchzet dem Herren, alle Welt! [Zvučne plesaj Hospodinu, celá zem!]*. Bratislava; Prešov : Ústav hudobnej vedy SAV; Prešovský hudobný spolok Súzvuk, 2012.

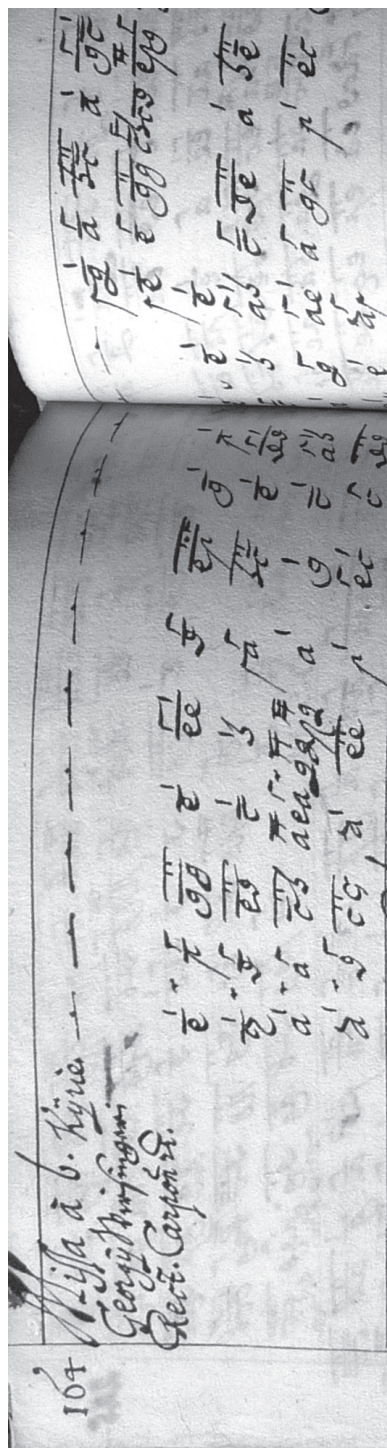
miesta aj podľa finančných alebo osobných preferencií. U niektorých z nich poznáme dôvody; napríklad Thomas Gosler bol exulant. U iných to však nevieme. Nevieme napríklad, aké pohnútky viedli kroky bratov Plotzovcov zo Sliezska do severného Uhorska. Dôležitá pre výskum repertoáru je však skutočnosť, že priniesli na Spiš a do Šariša hudobniny, ktoré obsahujú mnohé diela európskych skladateľov a umožnili takto začleniť ich duchovnú hudbu do regionálneho repertoáru.

Z chronologického hľadiska je pri výskume dejín barokovej hudby dôležitá skutočnosť, že hudobníci prichádzajúci na Spiš v 17. storočí sa vyhli nepokojom v Európe počas tridsaťročnej vojny, ktorá spustošila nielen nemecké krajiny Bavorsko, Brandenbursko, Sasko, Porýnie, ale aj Čechy. V severných a severovýchodných regiónoch bývalého Uhorského kráľovstva našli sociálne i konfesijné spriaznené prostredie, relatívne dobré podmienky na svoj život a mohli sa zapojiť do rozvoja miestneho hudobného života. Pramene obsahujúce polyfonickú a polychórnickú hudbu európskych, ale i domácich skladateľov – Thomasa Goslera, Jána Šimráka st., Georga Wirsingera, Samuela Marckfelnera – dosvedčujú, že renesančná a baroková hudba sa pestovala na Spiši o niekoľko desaťročí dlhšie než v Európe. Až do obdobia protireformácie tu môžeme sledovať intenzívny kontakt vzdelancov so stredoeurópskymi hudobnými centrami, výmenu skúseností a hudobného repertoáru. Do tohto procesu patrila úplne prirodzene aj migrácia hudobných prameňov, ktorá v konečnom dôsledku prispievala k začleneniu hudobnej kultúry v mestách na území dnešného Slovenska do európskeho hudobnokultúrneho priestoru.

Štúdia je súčasťou grantového projektu VEGA č. 2/0012/21 *Migrácia hudobníkov a transmisia hudby v 17. – 19. storočí na Slovensku a v strednej Európe* (2021 – 2024), riešeného v Ústave hudobnej vedy SAV, v. v. i.

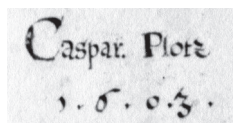
Obrazové dokumenty sú reprodukované s povolením inštitúcií: Cirkevný zbor ECAV na Slovensku Levoča; Archiwum Państwowe we Wrocławiu; Arhivele Naționale ale României, Direcției Județene, Sibiu.

OBRAZOVÁ PRÍLOHA

Obr. 1: Georg Wirsinger: *Missa a 6. Kyrie*. MUS A 3. Levočská evanjelická zbierka hudobnín
 © Cirkevný zbor Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku Levoča. Foto: Janka Petőczová

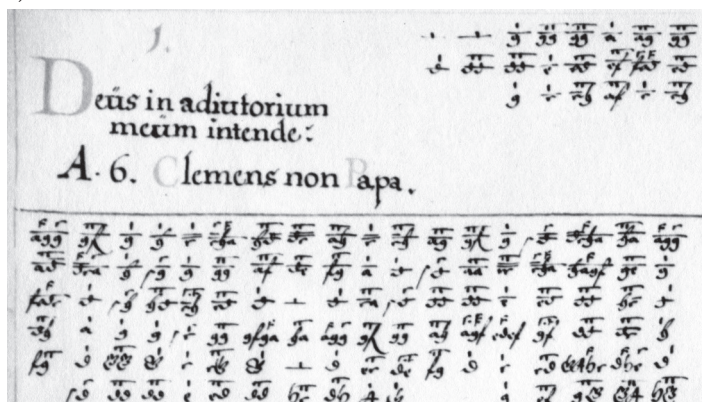
a)

b)

INDEX.		
1 Deus in adiutorium	Clemens non papa. A. 6.	
2 Preter Rem seriem	Fusquini. 2. pars. 1. 6.	
3 Angeli letantur.	[Gellius Handl Jacob] na. 1. 7.	
4 Quem vidistis pastores.	Orlandi. 1. 8.	
5 Nisi est enim vultum gentis gentem.	Knefelj. 1. 8.	
6 Videntes stellam	Orlandi. 2. pars. 1. 8.	
7 Quo iste fateri gati nū sem dicit.	Orlandi. 2. pars. 1. 8.	
8 Pater Abraham.	Jac: Hädel. 3. pars. 1. 6.	
9 Misere mei Deus	Trenbon. 1. 8.	
10 Benedictus beatus et labor.	Jac: Hädel. 1. 8.	
11 Domine non sum dignus	Jac: Hädel. 1. 8.	
12 Christus in his terris	1. 8.	
13 Laudate Dominum omnes gentes	1. 10.	
14 Gaude Omnes	1. 9.	
15 Maria Gloriosa	Tiburtio Masaino 2. pars 1. 9.	
16 Stellam quam viderat.	Phillipi de Monte 1. 7.	
17 Gloria tibi domine.	Casparis Vicentij. 1. 8.	
18 Fili quid facisti nobis	Bernhardi Vannini. 1. 8.	
19 Domine Jesu Christe	Christof Thomae Walliserij. 1. 8.	
20 Hierusalem cito veniet.	Francisci Bianciardij. 1. 8.	
21 Canite tuba in sion.	Benedicti Pallavicini. 1. 8.	
22 Cantate Domino.	Isaias Niger. 1. 8.	
23 Letetur Caeli.	Casari Gussaghi. 1. 8.	
24 Cantate Domino	Isaias Niger. 1. 6.	
25 Laudate Qui	Isaias Niger. 1. 7.	
26 Hierusalem Manabias	Isaias Niger. 1. 8.	
27 Misere mei Deus.	Isaias Niger. 1. 7.	
28 Lauda Hierusalem dominum	2. pars 1. 7.	

c)

Obr. 2a, 2b, 2c: Tabulatúrny zborník sign. MUS A 1. Levočská evanjelická zbierka hudobní
© Cirkevný zbor Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku Levoča. Foto: Janka Petőczová

Angaria Pentecostales. Anno 1677.

David Büches. Signator.
 Andreas Reichswalder.
 Gotofredus Kamper.
 Johann Baron Ringler.
 Sarias Pilsch.
 Johannes Schnell.
 Georgius Paschius.
 Gabriel Pilsch.

Summa. 14 fl. 16 gl.

Angaria Crucis. Ao: 1676

David Büches. Signator.
 Andreas Reichswalder.
 Gotofredus Kamper.
 Johannes Schnell.
 Johannes Bisimack.
 Johannes Frölich.
 Henricus Brauch.
 Paulus Stubitay.

Summa 14 fl. 16 gl.

Obr. 3a, 3b: Akta Miasta Wrocławia. Quittensbuch der Choralisten... Breslau, St. Elisabeth, 1674, 1676

© Archiwum Państwowe we Wrocławiu. Foto: Janka Petőczová

Summary

THE MIGRATION OF MUSICAL MANUSCRIPTS AND PRINTS AS A SOURCE OF KNOWLEDGE OF THE MUSICAL PAST OF SPIŠ

From the literary point of view, the collocation migration of musical sources represents an anthropomorphic metaphor; in musicology, the collocation is understood in an anthropological context in relation to the person of the musician. The term musical personality refers to both the composer and the performer as well as any person professionally connected to musical phenomena (music theorist, critic, teacher, maker of musical instruments, etc.). We divide the issue of migration of musical sources into two spheres: A. geographical migration, which can be internal or external (leaving the borders of a territorially defined state unit); B. chronological migration, which may relate to the current musical repertoire (transfers of sources, copying of works, purchase of prints) or the established repertoire (penetration of classical pieces into music in new stylistic periods). We can follow the geographical migration of music in the Spiš/Zips region since the second half of the 16th century. The oldest example of the external geographical migration is the composite volume shelfmark N 139 (olim S 38956, Lyceum Library, Kežmarok/Kesmark), which contains manuscript and printed textbooks including Leonard Stöckel's two textbooks on music. Manuscript and printed units preserved in the composite volume migrated together with their owners, with the collection enriched in Zgorzelec/Görlitz, Spišská Belá/Zipser Bela, Kežmarok/Kesmark, Spišská Sobota/Georgenberg, Lubica/Leibitz, and in Levoča/Leutschau.

We can follow the interregional and transregional migration of musicians especially among teachers and musicians in Lutheran municipal Latin schools in Spiš in the Early Modern Period. Such information has been preserved, for example, from Spišská Nová Ves/Iglo on exchanges in the positions of organists (Zacharias Zarevutius), cantors (Samuel Schröter, Cyriak Jarošek) and school rectors (Georg Wirsinger). The purchases of music prints (*Magnum opus musicum* by Orlando di Lasso) and the dissemination of musical manuscripts (Passion music by Antonio Scandello) in Levoča are well known. External geographical migration from Europe to Spiš is recorded in two cases: 1) organists Johann Plotz and Georg Plotz came to Spiš from Silesia (Brzeg/Brieg); 2) exulant Thomas Gosler, who settled in Kežmarok in 1625, came from the town of Flensburg (former Kingdom of Denmark). Musical contacts between Spiš and Silesia are represented by the school rector Paulus Apelles von Löwenstein from Spišská Nová Ves and Johann Schimrack jun. from Spišské Podhradie/Kirchdrauf, who left Spiš during the Counter-Reformation and became an organist in Wrocław/Breslau. The migration of musicians was one of the assumptions for the migration of musical documents and made it possible to enrich the local repertoire with new pieces performed in more remote Lutheran cantorates in Europe. The polychoral works of the organist in Spišské Podhradie, Johann Schimrack sen. (died 1657), spread from Spiš to Transylvania and Silesia, where they were performed even after his death.